

ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ КРАЇН ПЕРСЬКОЇ ЗАТОКИ

Стаття розглядає сучасний стан соціальної сфери арабських країн Перської затоки. Виявляє основні проблемні аспекти її функціонування та розвитку, пов'язані з релігійним впливом.

Ключові слова: країни Перської затоки, соціальна сфера, релігійний фактор.

Article examines contemporary social conditions in Gulf Cooperation countries. It reveals the main problems in the social environment functioning and development caused by Islam impact.

Key words: Gulf Cooperation countries, social environment, Islam impact.

Статья рассматривает современное состояние социальной сферы арабских стран Персидского залива. Раскрывает основные проблемы её функционирования и развития, причиной которых является влияние религии.

Ключевые слова: страны Персидского залива, социальная среда, религиозный фактор.

В сучасному суспільстві відбувається поступова зміна економічних пріоритетів на соціальні, які стають визначальними при оцінці рівня розвитку країн світу. Країни-учасниці Ради арабських країн Перської затоки (далі – країни Перської затоки), що досягли відносно високого рівня економічного добробуту, досі в міжнародних класифікаційних схемах належать до групи країн, що розвиваються. Причиною цього є, перш за все, не вузька спеціалізація економіки, а те, що ці країни вважаються найбільш ортодоксальними в ісламському світі, а отже – чи не найбільшими порушниками прав та свобод людини. Актуальності дослідження соціальної сфери країн Перської затоки набуває в контексті постійного зростання ваги цих країн на міжнародній арені. Разом з тим, звання регіонального лідера, збільшує їхній вплив на сусідні ісламські країни і робить необхідним вивчення соціальної сфери для оцінки перспектив всього ісламського світу.

Постановка проблеми. Оскільки в досліджуваних країнах церква та релігія не відділені від держави, то релігійні норми Ісламу, дуже лімітовані та місцями жорстокі, набувають ідеологічних рис і мають визначальний вплив на розвиток держави. Але, необхідно не забувати про те, що сучасні трансформаційні процеси в міжнародній системі, породжують і якісні зміни в соціальній сфері, на які змушені реагувати і ісламські країни.

Аналіз попередніх досліджень заданої тематики. Нажаль вітчизняні науковці мало уваги приділяють дослідженням Близького Сходу та країн Перської затоки зокрема. Нерозкритою лишається і тема Ісламу та його значення в житті досліджуваних країн. Серед росіян відомими ісламістами є А. Германович, А. Ігнатенко, А. Малащенко, В. Наумкін, але вони більше уваги приділяють дослідженню Ісламу як такого, а не його проявів в сферах суспільного життя, також пріоритетними для них є інші регіони

поширення Ісламу. Тому в написанні даної роботи автором передусім використовувалися матеріали звіту Human Development Report 2009, що надають змогу провести оцінку соціальної сфери досліджуваних країн.

Мета статті. Метою даної статті є характеристика сучасного рівня розвитку соціального сектору країн Перської затоки та впливу релігійного фактора на його функціонування.

Виклад основного матеріалу. Міжнародний звіт з оцінки рівня розвитку людського потенціалу дозволяє охарактеризувати соціальну сферу країн перської затоки на основі трьох визначальних складових: тривалості життя, рівня освіченості громадян та ВВП на душу населення. Досліджувані країни Перської затоки також посідають високі місця в загальносвітовому заліку. Так, Кувейт, Катар, ОАЕ належать до країн з дуже високим рівнем ІРЛП, а Бахрейн та Саудівська Аравія – високим. В даному звіті ІРЛП Оману не наведений, оскільки дана країна не надає даних щодо рівня бідності та показників соціальної нерівності. Але орієнтовно за тривалістю життя, доходом та рівнем освіченості населення Оман може сміливо претендувати на місце серед країн з високим рівнем розвитку. Загалом, для ісламських країн характерним є ігнорування показників соціальної нерівності, оскільки розуміння суті цього явища мусульманськими країнами дуже відрізняється від європейського, і цілком законно на державному рівні регламентується нормами ісламу [2].

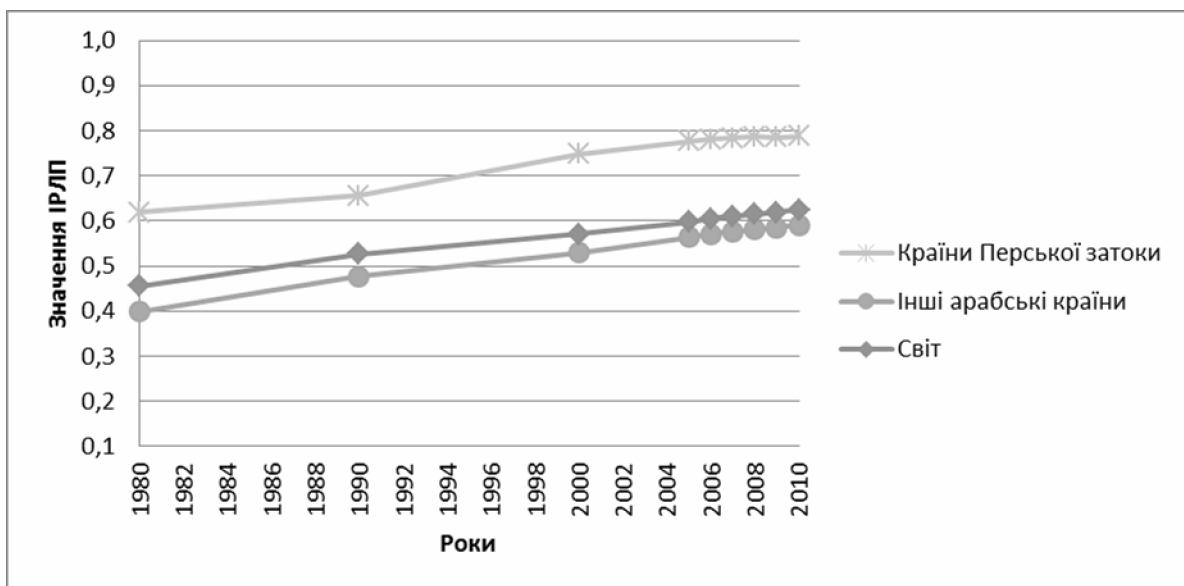

Рис.1. Динаміка розвитку ІРЛП в країнах Перської затоки [2]

Здоров'я населення оцінюється на основі показників тривалості життя, кількості населення, що голодує, середніх витрат населення на оздоровлення, дитячої смертності. За цим показником найвищий рейтинг серед досліджуваних країн мають Кувейт та Об'єднані Арабські Емірати. Загалом в країнах Перської затоки на охорону здоров'я прийнято витрачати 2-3% ВВП держави (в розвинених країнах не менше 6%), в результаті рівень дитячої смертності в ісламських країнах майже втричі

перевищує показники розвинених країн, але залишається вищим за аналогічні показники інших ісламських країн [2].

Рівень писемності громадян країн Перської затоки в цілому досить високий (перевищує 85%). Варто зазначити, що переважна більшість населення володіє, окрім арабської, ще й англійською мовою, що пояснюється колоніальною залежністю даних країн від Великобританії до середини ХХ століття. В рівні освіченості громадян особливо помітна гендерна нерівність, притаманна ісламським країнам. Відвідуваність шкіл дівчатами значно нижча ніж хлопцями, які розглядаються ісламським суспільством як годувальники. Дівчата ж офіційно за мусульманськими законами можуть виходити заміж з 10-річного віку, що автоматично не дозволяє їм отримати освіти, а одразу перетворює на домогосподарок. Єдиним виключенням серед країн Перської затоки є ОАЕ. Тут частка дівчат в ВНЗ значно перевищує частку чоловіків. Але, отримавши вищу освіту, жінки в більшості залишаються домогосподарками. Якщо ж жінка все ж вирішує піти на роботу, то обирає сфери освіти та охорони здоров'я (політика та економіки є забороненими для жінок сферами діяльності). Тому частка жінок в робочій силі залишається незначною (близько 28%, при середньосвітовому – 40%). [2].

Також в розгляді питання щодо рівня освіти громадян в країнах Перської затоки, варто відзначити, що він не достатньо відповідає тим нормам, які висуває для випускників економічне становище країни. В результаті в досліджуваних країнах поширена проблема «першого робочого місця», а рівень безробіття серед випускників ВУЗів є надзвичайно високим. Особливо високою частка безробітних є в Омані та Бахреїні по 15% та Саудівській Аравії – 12%. Але в той же час, владні структури намагаються підтримати ініціативну молодь. Наприклад, а ОАЕ абітурієнт має можливість обирати будь-який ВУЗ світу і, за умови успішного вступу, держава зобов'язується оплатити його навчання, якщо вона зацікавлена в працівниках такої сфери і рівня [3; 4].

Завдяки величезним прибуткам, що країни Перської затоки отримують від продажу нафти, ВВП на душу населення цих країн знаходить на рівні, а подекуди й перевищує, доходи розвинених країн світу. Але говорити про відсутність бідності та забезпечене життя населення цих країн не доводиться, оскільки в кожній з них існує система певних преференцій для «обраних» родин, що передбачає нерівномірний розподіл доходів. І хоча офіційно в ісламі не закріплено жодної кастової або класової системи, вона фактично склалася в ісламському суспільстві на основі родоводу, місця проживання та навіть мови, якою розмовляє людина. Так наприклад громадяни ОАЕ поділяються на чотири класи. Перший складають правлячі родини шейхів (наприклад еміри Дубаю чи Абу-Дабі), які фактично користуються необмеженою владою. Другий клас становлять торговці, які до середини ХХ століття займалися продажем перлин, а зараз – різноманітних міжнародних споживчих товарів. До третього класу входять люди, яким вдалося отримати вищу освіту в ВУЗах

ОАЕ. Четвертий найнижчий клас складають кочові племена Бедуїнів, які займаються пошуком перлин або фермерством на територіях невеликих оазисів [1].

Окрему соціальну групу складають заробітчани, що стікаються до заможних країн Перської затоки з Південної та Південно-Східної Азії (переважно Філіппін та Індонезії) та інших ісламських країн. Вони, в свою чергу, поділяються на високоосвічених професіоналів з престижною роботою та високою заробітною платою, працівників середнього рангу (шкільні вчителі, торговці і т.п.) та неосвічених робітників, що виконують чорнову низькооплачувану роботу. Але, незалежно від класу, заробітчани є непривілейованою верствою суспільства, а форму заробітку в країнах Перської затоки в літературі часто називають «сучасним рабством». Вся справа в тому, що в даних ісламських країнах функціонує система для тимчасових робітників- *kafala*. Її суть полягає в тому, що кожна людина, що не є громадянином цих країн, але бажає отримати там роботу, повинна спершу знайти «спонсора» (*khafeel*), що забезпечить фінансову підтримку робітника та гарантуватиме законність його перебування в цій країні. В результаті, заробітчани потрапляють в залежність від свого спонсора, який може в будь-який час на свій розсуд розірвати контракт і змусити робітника повернутись додому. Іммігрантам офіційно заборонено створювати чи вступати в будь-які громадські об'єднання, також немає офіційної заборони щодо проявів насилля по відношенню до них зі сторони громадян, діти тимчасових мігрантів не мають права на отримання освіти тощо. Тяжкі умови праці та численні порушення прав та свободи трудових мігрантів стають причиною того, що більшість з них проживають за межею бідності та страждають від тяжких захворювань, в тому числі і СНІДу. Останнім часом в більшості країн регіону робляться спроби змінити законодавство з метою захисту прав заробітчан. Так, в Саудівській Аравії відбувається процес спрощення в'їзного режиму для іноземців, які отримали роботу в компаніях, що забезпечують різноманітні послуги для урядових департаментів. Також в країні створюються спеціальні служби, завданням яких є моніторинг умов проживання та праці іноземних робітників. В ОАЕ була запроваджена гаряча лінія, зателефонувавши на яку, іноземці можуть поскаржитися на порушення їхніх прав (завдяки їй в 2007 році було покарано 9000 жорстоких роботодавців). Але найбільш значущий крок щодо захисту прав заробітчан зробив Бахрейн, де в 2009 році була скасована система *kafala* [3].

Така увага до трудових мігрантів в країнах Перської затоки пояснюється тим, що вони складають більше половини робочої сили цих країн, так наприклад в Катарі їхня кількість становить 63%, в ОАЕ – 56%, в Кувейті – 47%. З часу відкриття родовищ нафти в Перській затоці в 1960-х роках, а отже і економічного підйому цих країн, потік мігрантів до них щорічно збільшується від 200 тисяч осіб в 1960 році до 15,1 млн. чол. в 2010 (38,6% населення). В майбутньому прогнозовано потік мігрантів буде збільшуватись, оскільки досліджувані близькосхідні країни відчують

потребу в низько кваліфікованій робочій силі, а рівень розвитку інших країн регіону не дозволяє їм забезпечити своїх громадян робочими місцями та достойними заробітними платами, а отже люди будуть продовжувати залишати Батьківщину в пошуках кращої долі [3].

Висновок. Аналізуючи соціальну сферу країн Перської затоки, відзначимо, що як для країн з надприбутками (бюджет більшості з них є профіцитним) рівень соціального захисту населення, освіти та охорони здоров'я в досліджуваних країнах залишається досить низьким. Характерною рисою цих суспільств залишається «класова система», за якої основні прибутки концентруються у владної верхівки, а більшість населення становлять фактично безправні заробітчани. Характерними ознаками недорозвиненості соціальної сфери цих країн значна соціальна нерівність, висока дитяча смертність, слабка підтримка мігрантів та бедуїнських племен, частина яких навіть не зареєстровані.

З огляду на вищеописані характеристики, соціальна сфера країн Перської затоки значно поступається у розвитку економічній. Основною причиною такого дисбалансу між економічними та соціальними показниками є відносно недавнє отримання досліджуваними країнами статусу «заможних». А такий стрімкий економічний злет залишив далеко позаду соціальну сферу, для розвитку якої необхідними є стабільні економічні впливання протягом значного часового періоду.

1. Countries and Their Cultures. Culture of United Arab Emirates – Режим доступу: <http://www.everyculture.com/To-Z/United-Arab-Emirates.html> (11.03.2011)
2. HDI statistics – Режим доступу: <http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/> (09.03.2011)
3. Human Development Report 2009. Overcoming barriers: Human mobility and development – Режим доступу: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2009_EN_Complete.pdf (01.03.2011)
4. Сайт ЦРУ – Режим доступу: <https://www.cia.gov/index.html> (11.03.2011)

УДК 339.9

Авраменко Є. Ю., Шаповал Б. О.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ

Розкрито головні переваги та недоліки вступу України до Світової організації торгівлі (СОТ). Висвітлено тенденції та перспективи співпраці України та СОТ у майбутньому.

Ключові слова: Світова організація торгівлі, експорт, глобалізація, торгівельні обмеження, протекціонізм, перетік капіталу.

Раскрыты главные преимущества и недостатки вступления Украины во Всемирную торговую организацию (ВТО). Выяснено тенденции и перспективы сотрудничества Украины и ВТО в будущем.

Ключевые слова: Всемирная торговая организация, экспорт, глобализация, торговые ограничения, протекционизм, переход капитала.

This research reveals the main strengths and weaknesses of the Ukraine's accedence to the World trade organization (WTO). It is also shows the tendency and prospects of cooperation between Ukraine and WTO in the future.

Keywords: World trade organization, export, globalization, trade restrictions, protectionism, capital flow.